TRADUCEREA POEZIEI LUI EUGEN COȘERIU ÎN LIMBA GERMANĂ

Olesea GÎRLEA

Instituția Publică Liceul Teoretic „Mircea Eliade”

Rezumat. *Indiscutabil poeziile lui Eugen Coșeriu au intrat în vizorul criticii din perspectiva impunerii unei revizuirii riguroase a operei. Traducerea poeziilor lui E. Coșeriu în toate limbile, inclusiv limba germană e un subiect generat de un concurs de la Biblioteca „B. P.-Hasdeu”, derulat în anul 2021. Lingvist cu renume mondial și cadru didactic internațional de excepție, Eugen Coșeriu a evitat să-și scrie opera poetică în limba germană. Demararea acestui concurs de traducere readuce în discuție opera poetică a lui E. Coșeriu din perspectiva traducerilor în diverse limbi, de diferite categorii de traducători de la elevi, până la traducători profesioniști.*

Cuvinte cheie: *traducere, poezie, accente stilistice, atitudine critică, spirit al vremii.*

Abstract. *Undoubtedly, Eugen Coșeriu's poems have come to the attention of critics from the perspective of imposing a rigorous revision of the work. The translation of E. Coșeriu's poems in all languages, including German, is a subject generated by a competition from the Library „B. P.-Hasdeu”, held in 2021. A world-renowned linguist and an exceptional international teacher, Eugen Coșeriu avoided writing his poetic work in German. The start of this translation contest brings back into discussion the poetic work of E. Coșeriu from the perspective of translations into various languages, of different categories of translators from students to professional translators.*

Keywords: *translation, poetry, stylistic accents, critical attitude, spirit of the time.*

A traduce, din limba română în limba germană, opera poetică a lingvistului de talie mondială Eugen Coșeriu este un mare privilegiu și o onoare. Provocarea a început în urma unui concurs de traducere organizat în primăvara anului 2021 de către Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”. În cadrul acelui concurs s-a propus pentru traducere poemul *Sângele nostru*. Pentru care am selectat două variante reușite de traducere de către elevii claselor a VII-a ai Liceului Teoretic „Mircea Eliade” în care predau limba germană. E vorba despre Cristian Sochircă și Babin Evelina. Care s-au ales cu locul III pentru traducere și o mențiune. Pentru că nu au existat limite de vârstă, elevii au concurat alături de maturi, iar rezultatul obținut este meritul muncii asidue depuse de elevi. Traducerile prezentate în cadrul

concursului vor figura într-o carte, care este în proces de pregătire, ceea ce constituie o performanță dublă pentru elevi.

Eugen Coșeriu își publică poeziile între anii 1939-1940 în diverse ziare și reviste *Jurnal literar*, *Ziarul Moldova (Iași)*, *Cuget moldovenesc*, *Viața Basarabiei*. Din punct de vedere al evenimentelor istorice, acești ani sunt marcați de ocuparea sovietică a Basarabiei și de impunerea unui regim al dictaturii și terorii, la care nu putea fi indiferent tânărul optsprezece/nouăsprezece ani de atunci, Eugen Coșeriu; care-și făcea studiile la Iași și care a fost remarcat de către unul dintre profesorii săi, criticul literar George Călinescu.

Versurile sale tratează aspecte tematice diferite cum ar fi revolta față de teroarea istoriei, ironia sorții, tristețea, încercarea de autodefinire, perfecțiunea și efemeritatea dragostei, ironia zeflemitoare, nevoia de pace și liniște, împăcarea cu sine, mândria față de „apartenența la un neam cu vocația jertfei” (Leanu, 2001, p. 131). Scrise la vârsta de 19 și respectiv 20 de ani, versurile conturează portretul unui poet în formare cu atitudine critică și spirit de observație, cu nerv și tact, cu multă căldură pentru descrierea lucrurilor dragi și neîndurare fără compromisuri față de părtășii și factorii principali de decizie ai manipulărilor, deportărilor și terorii.

În anul 2021 la editura Știința apare volumul *Eugen Coșeriu: vocația universalității*, consacrat sărbătoririi centenarului Eugen Coșeriu. Cele câteva poezii (11 la număr) scrise de către Eugen Coșeriu sunt analizate cu migală de către profesorul Nicolae Leahu, care remarcă faptul că poetul debutant a dat dovadă de „o înzestrare lirică remarcabilă”, iar poeziile lui E. Coșeriu au intrat în vizorul criticii datorită impunerii unei revizuirii integrale a operei sale. Criticul literar Mihai Cimpoi precizează (în cadrul Conferinței internaționale „Filologia modernă: realizări și perspective în context european” cu genericul „Eugeniu Coșeriu: 100 ani de la naștere. Limbajul ca sumă de valori”, organizat de Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu”) faptul că opera poetică a lui E. Coșeriu „nu este eclipsată de monumentala sa operă lingvistică”. Mihai Cimpoi vorbește despre persistența în proza și în poezia coșeriană a toposului *înstrăinării*, care este asociat izomorfic cu cel al *predestinării*, prilejuite de îndepărtarea de „vatra basarabească”. Un alt moment surprins în creația poetică a lui E. Coșeriu de către M. Cimpoi este starea de neliniște și angoase, „situația catastrofală a pierderii identității”, „absurditatea existențială a existenței”.

Putem constata astfel că dacă preocuparea pentru poezie ar fi persistat continuu, astăzi am fi putut vorbi cu certitudine despre Eugen Coșeriu ca despre un mare poet. Chiar și așa poeziile sale devin o mărturie a interesului pentru literatura universală și cea națională, a influențelor poetice consemnate de criticii literari George Călinescu, Adrian Dinu Rachieru, Nicolae Leahu, Alina Tofan, Mihai

Cimpoi, Cornel Mihai Ionescu, care au stabilit asemănări și corespondențe cu lirica lui Lucian Blaga, Alexandru Macedonski, Ion Minulescu, Ion Barbu. Poeziile lui E. Coșeriu conțin diverse accente stilistice și tematice și se impun prin formule tradiționaliste, romantice, simboliste; ele sunt rod al reflecțiilor trăite și sunt determinate de necesitatea impunerii unei atitudini critice față de realitățile istorice nemiloase și spiritul vremii.

Proverb

Poate că-s adormit în somn letargic
de veacuri,
Undeva departe
s-au topit stelele;
Joacă acum, joacă în gându-mi ielele,
Ca uneori, când e noapte cu lună, pe lacuri.

Sunt trist și rănit ca o carte cu filele rupte.

Fără să vreau m-au zăpezit amintirile:

Popi aud pe nas cum citesc psaltirile
Oameni prin minte-mi trec cu fețele supte.

Iată merg nesimțit și fără vamă,
Printre pomii care și-au risipit florile.

Să mai aștept, să vii, să-mi redai comorile?

Magice voci de cocor din adolescență
mă cheamă?

Jurnalul literar, 24 decembrie 1939

Sângele nostru

Din sângele nostru
s-au hrănit atâtea popoare,

Spruchwort

Vielleicht bin ich seit Jahrhundertenden im
tiefen Traum verschlafen
Irgendwo weit weg sind die Sterne
zerschmolzen;
Jetzt spielen, spielen in meinem Gedanken
die Elfen,
Wie die Male auf den Seen,
wenn Vollmond ist.

Ich bin traurig und verletzt wie ein Buch mit
gerissenen Blättern.

Die Erinnerungen haben mich mit Schnee
bedeckt, ohne dass ich es wollte:

Ich höre wie Pfarrer den Psalter nâselnd lesen
Leute fallen mich im Gedanken mit
eingefallenen Gesichte.

So gehe ich unbemerkt und abgabefrei,
Durch die Bäume,
die ihre Blumen zerstreut haben.

Darf ich noch warten, dass du kommst,
ummeine Schätze zurückzugeben?

Rufen mich magische Kranichstimmen
aus der Jugendzeit?

Jurnalul literar, 24 decembrie 1939

Unser Blut

Aus unserem Blut
haben sich so viele Völker ernährt

Din sângele nostru
s-au născut
poeți și cărturari ruși,
Mai ruși decât rușii

Din sângele nostru
s-au născut
voievozi, și regi maghiari,
hatmani de cazaci,
frunțași albanezi,
frunțași sârbi,
frunțași kirghizi.
Din sângele nostru s-au născut
cârmuitori,
eroi și vlădici greci,
Mai greci decât grecii.
Dar să nu vă temeți,
Nu! Nu vă cerem să ni-l dați înapoi –

Sângele pe care vi l-am dăruit,
la nord și la sud de Dunăre!
Vă rugăm numai să nu ni-l cereți

și pe cel
pe care îl mai avem.
Lăsați-ne și nouă

măcar câteva picături
ca să ne putem înfățișa cu ele,
ca noi înșine,
la judecata de apoi.

Imn nocturn

Fată de vis, – fantomă te duci,
Iluminată și rece te duci,
Mers alb arcuind printre cruci.

Fată de vis, – pe bolte treci,

Aus unserem Blut
entstanden
russische Dichter und Gelehrte,
russischer als die Russen

Aus unserem Blut
entstanden
Wojewode und ungarische Fürsten,
Feldherren von Kosaken,
albanische Anführer
serbische Anführer
kirgisische Anführer
Aus unseren Blut entstanden
griechische Hauptmänner,
Helden und Herrscher
griechischer als die Griechen.
Haben sie doch keine Angst,
Nein! Wir fordern euch nicht,
es zurückzugeben –
Das Blut, das wir euch geschenkt haben,
im Norden und im Süden der Donau!
Wir bitten euch nur, es von uns nicht zu
erfordern,
das Blut,
das wir noch haben.
Lassen sie uns doch wenigstens einige
Trophäen
damit wir als wir selbst mit diesen
beim letzten Gericht
auftreten können.

Nachthymne

Traummädchen, – du gehst als Gespenst,
beleuchtet und kühl gehst du,
wie ein weißer Gang gewölbt
durch die Kreuze.

Traummädchen, – durch Himmelsgewölbe
gehst du,

Cu trupul amar de ierburi treci,

Pe sub zboruri de lilieci.

Fată de vis, – peste ape plutești,

Blestem ori rugă plutești,

Fluturând tânguite povești.

Fată de vis, – din goluri vii,

Din stele ori din oceane vii,

Cu buzele arse de soare sălcii.

Fată de vis, – ciudat suspini.

De ce umblând prin păduri suspini,

Închinând la pini, rădăcini?

Ziarul Moldova (Iași), 1940

Voia ta

Ce mai putem vorbi, prietene acum –

Când nici porumbi, nici corbi nu ne trec prin
suflet?

Gândul ni-i uitat, obosit de umblet...

Brațe ridici și-ndată se sting ca un fum.

E greu să ne creștem viața din călimări,

După ce am lăsat-o-n soare să se ofilească,

Și totuși mâinile, vorbele noastre de iască

Tot mai nădăjduiesc târzii mângâieri.

Rar de tot și grav ne sună bătăile-n poartă.

Dintr-odată toate ușile larg se deschid;

Neîndrăzneță privirea i se strecoară timid;

Deșert brăzdat de tăceri de apă moartă.

Cuget moldovenesc, 1940

Mit dem von Kräuter bitter gewordenen Leib
gehst du,

Unter den Fledermausflug.

Traumädchen, – auf Wasser schwimmst du,

Als Verdammung oder Gebet

schwimmst du

wehklagende Märchen winkend.

Traumädchen, – aus Leere kommst du,

Aus Sternen oder aus dem lebendigen

Ozeane,

Mit sonnengebräunten, brackigen Lippen.

Traumädchen, – du seufzt komisch.

Warum seufzt du durch die Wälder

herumgehend,

Anbetend an Kiefern, an Wurzeln?

Ziarul Moldova (Iași), 1940

Dein Wunsch/ Dein Willen

Mein Freund, worüber können wir jetzt noch
sprechen –

Wenn uns weder die Tauben noch Raben
durch die Seele gehen?

Unserer Gedanke ist vergessen, erschöpft vom
Wandern...

Du hebst die Arme hoch und sie löschen sich
wie ein Ruch aus.

Es ist schwierig, das Leben aus der
Tintenfass groß zu ziehen,

Nachdem wir es in die Sonne zu verwelken
gelassen haben,

Und trotzdem unsere Hände und
Hoffen noch auf verspätete Zärtlichkeiten.

Zunderwörter

Sehr selten und bedrohlich klingeln Schläge
an die Tür.

Sofort alle Türen öffnen sich breit;

Der unmutige Blick schleicht sich
schüchtern ein;

Eine Wüste, vom Schweigen des Todeswassers
gefurcht.

Cuget moldovenesc, 1940

Rondelul corabiei ce vine dinspre nord

Vine o corabie din nord,
Încet cu pânzele lăsate,
Cu fețele dure-ntunecate,
Cu marinari bolnavi pe bord.
Începe-un cânt în trist acord,
Cu dor de țări îndepărtate,
Vine o corabie din nord,
Încet, cu pânzele lăsate.
Ea poartă trupul unui lord
Nebun, sfârșit într-o cetate
Cu flamuri negre, sfâșiate,
Din neguros străfund de fiord
Vine o corabie din nord.

Jurnalul literar, 1939

Puncte cardinale

La nord de Cercul polar,
rătăcesc moldovenii prin noapte,
În căutare de sălașuri de iarnă.
Se poticnesc și cad în troiene.
Lupii miloși din Carelia
le sfâșie pieptul cu colții:
nu-i lasă să moară de frig.

La est de lacul Aral,
rătăcesc moldovenii
prin arșița Stepei flămânde,
în căutare de vreo oază cu izvoare.
se poticnesc și cad în nisip.
caii miloși din Kazahstan
le sfarmă țeasta cu copita:

nu-i lasă să moară de sete.

La sud de munții Stanovoi,
rătăcesc moldovenii

Rondell des Schiffes, das von Nord kommt

Ein Schiff kommt von Norden
Langsam, mit gestrichenen Segel,
Mit harten, verdunkelten Gesichte
Mit kranken Seemännern an Bord.
Ein Lied beginnt im traurigen Akkord,
aus Sehnsucht nach fernen Ländern
Kommt ein Schiff von Norden
Langsam, mit gestrichenen Segel.
Es trägt den Leib eines Lords,
Der, verrückt, sein Ende in einer Festung
Mit schwarzen, zerrissenen Fahnen fand,
In der nebelhaften Tiefe des Fjords
Ein Schiff kommt von Norden.

Jurnalul literar, 1939

Kardinalpunkte

Im Norden von Polarkreis
Verirren sich die Moldauer durch die Nacht,
Auf der Suche nach Wintersiedlungen,
Sie stolpern und fallen im Schneehaufen.
Die mitleidigen Wölfe aus Karelien
Zereisen ihnen die Brüste mit Zähnen:
Sie lassen die Moldauer nicht von Frost
zu sterben.

Im Osten von der Aral See,
Verirren sich die Moldauer
Durch der Hitze der hungrigen Steppe,
Auf der Suche nach einer Oase mit Quellen.
Sie stolpern und fallen im Sand.
Die mitleidigen Pferde aus Kazahstan
Zerbrechen ihnen den Hirnschädel
mit dem Huf:

Sie lassen die Moldauer nicht von Durst zu
sterben.

Im Süden von Gebirgen Stanowoi
verirren sich die Moldauer

prin luncile Amurului,
în căutare de ciuperci
și rădăcini hrănitoare.
Se poticnesc și cad în hățișuri.
Tigrii miloși e pe Amur
le frâng grumazul cu laba:
nu-i lasă să moară de foame.

La vest de Nistru
de la Mare la Hotin,
copii moldovenilor,
școlari și școlărițe,
cântă voioși în limba lor nouă:
„Mărite ție, Împărăție roșie,
mărite ție,
mărite și ție, mai ales ție,
țar de oțel,
stăpân înțelept,
tătuc iubitor de oameni,
părinte iubit de noroade.
Că de n-ai fi fost voi,
N-ar fi ajuns moldovenii în Carelia,
nici în Kazahstan, nici pe Amur,

Și n-ar fi avut parte
de mila lupilor,
de mila cailor,
de mila tigrilor”
de la Mare la Hotin,
Din Hotin și pân' la mare.

Mimoza

Liniște. Pasărea Phoenix a trecut
prin solitudini.
Moment mic. Moment bun. Șerpi de cer.

Arse câmpii au vibrat în latitudini:

auf die Wiesen des Amurs,
auf der Suche nach Pilzen
und nahrhaften Wurzeln.
Sie stolpern und fallen in Gestrüche.
Die mitleidigen Amurtiger
Brechen ihnen den Hals mit Tatzen:
Sie lassen die Moldauer nicht von Hunger
zu sterben.
Im Westen von Nistru,
vom Schwarzen Meer bis zum Hotin,
die Kinder von Moldauer,
Schüler und Schülerinnen,
singen froh in ihre neue Sprache:
Ehre sei dir, rotes Kaiserreich
Ehre sei dir,
Ehre sei dir, vor allem Ehre sei dir,
Zar aus Stahl,
Weiser Herr,
Vater, der Menschen liebt,
Und von Volker geliebter Vater.
Wenn ihr nicht gewesen wären,
Dann hätten die Moldauer weder in Karelien,
noch in Kasachstan,
noch auf dem Amur gelandet,
Und hätten sie
kein Mitleid von Wölfen
kein Mitleid von Pferde
kein Mitleid von Tiger
erlebt”
vom Schwarzen Meer bis zum Hotin,
Von Hotin bis zum Schwarzen Meer.

Mimose

Stille. Phoenix Vögel ist durch
Einsamkeit gegangen.
Einzigartiger Moment. Guter Moment.
Schlangen auf dem Himmel.
Gebrannte Felder haben
in Breitengraden vibriert:

Pasărea tremură în izvoare și-n eter.
Filozoful blând murise topit în poene;

Cineva i-a fript ochii – ca un mag, ca un zeu;

Filozoful blând a albit în gene.

Liniștea, pasărea, azurul, zmeul ori eu?

1940, *Viața Basarabiei*

Jandarmul român bătea

– litanie moldavă –

E vremea rănilor ce dor,
dor în popor și dor și-n mine.

Jandarmul român bătea,
Rusul deporta,
Rusul tortura și omora.
Jandarmul român din Oltenia
bătea în Basarabia,
Rusul deporta în Siberia.
Jandarmul român din Basarabia
bătea în Oltenia,
Rusul tortura și omora unde vrea.

Jandarmul român bătea,
M-a bătut și pe mine unul,
și era de la noi din sat.
Rusul deporta.
A deportat-o și pe mama unul

și era de undeva de pe Don.
Rusul tortura și omora.
L-a omorât și pe tata unul,

și era undeva din Urali.
Ce greu era cu Românii!
Ce bine era cu Rușii!
Jandarmul român bătea,
Rusul deporta,
Rusul tortura și omora.
E vremea rănilor ce dor.

Der Vogel zittert in Quellen und im Äther.
Der sanfte Philosoph ist mit der Lichtung
verschmolzen gestorben;

Jemand hat seine Augen gebrant –
wie einem Magus, wie einem Abgott;
Die Augenwimpern des sanften Philosophen
sind weiß geworden.

Die Stille, der Vogel, das Himmelblau, der
Drache oder ich?

1940, *Viața Basarabiei*

Der rumänische Gendarm prügelt

– Moldauische Litanei –

Es ist Zeit für die Wunden, die schmerzen,
Sie tun weh in meinem Volk
und in mich selbst.

Der rumänische Gendarm prügelt,
Der Russe deportierte,
Der Russe folterte und tötete.
Der rumänische Gendarm aus Oltenia
Prügelte in Bessarabien,
Der Russe deportierte nach Sibirien
Der rumänische Gendarm aus Bessarabien
Prügelte in Oltenia,
Der Russe folterte und tötete,
immer wo er wollte.

Der rumänische Gendarm prügelt,
Einer von ihnen hat mich auch geschlagen,
und er war aus unserem Dorf.

Der Russe deportierte,
Einer von ihnen hat auch meine
Mutter deportiert
und es war irgendwo am Don.

Der Russe folterte und tötete.
Einer von ihnen hat auch
meinen Vater getötet,

und es war irgendwo im Ural.

Wie schwer war es mit den Rumänen!

Wie gut war es mit den Russen!

Der rumänische Gendarm prügelt,
Der Russe deportierte,
Der Russe folterte und tötete.

Es ist Zeit für die Wunden, die schmerzen.

Referințe bibliografice:

1. ANUȚEI, Mihai. Dicționar român-german. București: Lucman, 2000.
2. ISBĂȘESCU, Mihai. Dicționar german-român. București: Teora, 2002.
3. Coord. BURLACU, Alexandru, TOFAN Alina, *Scriitori de la „Viața Basarabiei”*, Chișinău: Hyperion, 1990.
4. LEAHU, Nicolae. Eugen Coșeriu: poetul și prozatorul. În: *Eugeniu Coșeriu: Vocația universalității*. p. 128-136, Chișinău: Știința, 2021.